

Motion till riksdagen
2011/12:C289

av **Andreas Norlén (M)**

Riskbedömning vid vårdnadstvister
m.m.

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om fortsatt utbildning i riskbedömning för domare.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om uppföljning av rättstillämpningen när det gäller riskbedömningar vid beslut om vårdnad och umgänge.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av lagstiftningen om riskbedömningar vid beslut om vårdnad och umgänge.

¹ Yrkande 1 hänvisat till JuU.

Fel! Okänt namn på

Motivering

1) Pojke, 5 år, vars mor bor i Sverige. Pojken och modern bodde på kvinnohus på grund av att pojken utsattes för ett kidnappningsförsök av fadern på dagis när domstolen gav fadern rätt till umgänge med pojken, trots att modern i rätten lyfte fram risken för att pojken skulle kidnappas. Fadern kidnappade sedermera pojken till Iran. Detta inträffade år 2009, när pojken var 5 år. Pojken återfördes till Sverige av faderns bror i juli 2011 p.g.a. att fadern var efterlyst för andra brott i Iran. Fadern kom till Sverige några veckor senare och har idag väckt talan för att få umgänge med sonen. Modern och barnet lever med skyddad identitet och besöksförbud. 2) Flicka, 7 år, och hennes 5-årige bror. Deras mor bor i Sverige. En sakkunnig riskbedömning angav att det förelåg hög risk för att fadern skulle föra bort barnen om han fick tillfälle. Domstolen beslutade interimistiskt om övervakat umgänge mellan fadern och barnen. Barnen kidnappades av fadern i oktober 2010. Rikslarm utfärdades dock inom en timma och mannen hann inte lämna landet med barnen, utan återlämnade barnen tre–fyra dagar senare. 3) Flicka, 5 år, vars mor bor i Sverige. Domstolen gav fadern rätt till umgänge med flickan, trots att modern i rätten lyfte fram risken för att flickan skulle kidnappas. Domstolen nöjde sig med att skriva in i beslutet att fadern inte fick ta barnet till ett land som inte är anslutet till Haagkonventionen. Fadern kidnappade flickan till Palestina i december 2010, vid första umgängestillfället.

Det här är tre exempel på att svenska domstolar har fattat beslut i vårdnadsärenden på ett sätt som fått mycket allvarliga konsekvenser för de berörda barnen. Det finns tyvärr fler liknande exempel.

Vid vårdnadstvister förekommer det varje år ett antal fall, då barn förs bort av den ena föräldern mot den andra förälderns vilja. I en del av dessa fall förs barnen utomlands. År 2008 kom 105 ärenden av sistnämnt slag in till Utrikesdepartementet (UD). Det är angeläget att motverka och minimera olovligt bortförande av barn.

Det är aldrig möjligt att göra helt säkra prognoser om hur människor kommer att agera, till exempel om en förälder kommer att olovligt föra bort sitt barn. Forskning visar dock att det finns ett antal riskfaktorer, vilkas förekomst innebär en ökad risk för att en förälder kommer att föra bort barnet. Mot bakgrund av denna kunskap, kan man göra bedömningar av hur hög risken för olovligt bortförande av barnet är.

Domstolarna är skyldiga att göra riskbedömningar av detta slag i samband med att de avgör ärenden om vårdnad och umgänge. Det framgår av 6 kap. 2a § föräldrabalken i dess lydelse från och med den 1 juli 2006 (prop. 2005/06:99). Socialnämnden och domstolen ska vid bedömningen av barnets bästa fästa avseende särskilt vid risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa. Riskbedömningen ska, enligt propositionen (s. 41–44), grundas bland annat på vad som är utrett om tidigare inträffade händelser och om andra faktiska omständigheter.

Det förefaller dock som om kvaliteten på dessa riskbedömningar är skiftande och i en del fall tycks någon riskbedömning inte alls göras. Det kan leda

Fel! Okänt namn på

till att domstolarna fattar beslut som ökar risken för att barnet ska föras bort, i värsta fall föras utomlands, till exempel genom att ge en förälder, beträffande vilken det föreligger en klart förhöjd risk att vederbörande ska föra bort sitt barn olovligt, rätt till umgänge med barnet. De tre fallen ovan är exempel på detta.

I andra länder, bland annat ett antal amerikanska delstater, har man i sin familjerättsliga lagstiftning tagit in detaljerade regler om vilken typ av riskbedömningar som domstolar och sociala myndigheter har skyldighet att göra i samband med vårdnadsärenden. Det är en lagstiftningsteknik som är främmande för svensk rätt, men det är angeläget att svenska domare blir bättre på att genomföra dessa riskbedömningar. I betänkande 2010/11:JuU1 anförde justitieutskottet, som kommentar till en motion liknande denna, att det under Domstolsakademins första verksamhetsår, 2009, anordnades vidareutbildning för domare i familjerätt och att särskilt intresse ägnades åt bland annat riskbedömning och umgänge med kontaktperson. Detta är självfallet utmärkt, men att döma av de båda avgörandena från 2010 som refereras ovan finns det behov av att i än högre tempo säkerställa domarnas kompetens vad avser riskbedömningar. Det är av största vikt att de riskbedömningar som görs är strukturerade, enhetliga över landet och att de bygger på evidensbaserad forskning om vad risk är. Polis, socialtjänst och domstolar som ska hantera dessa fall måste, för att kunna följa gällande lag och förebygga att barn olovligt föras bort, ha kunskap om de riskfaktorer och skyddsfaktorer som forskningen har identifierat.

Felaktiga beslut i vårdnads- och umgängesärenden där risk för bortförande utomlands föreligger hör i en mening till de allvarligaste misstag en svensk domstol kan göra. Vid de flesta andra domstolsavgöranden finns möjlighet till rättelse genom överklagande eller – i sista hand – resning. Om ett umgängesbeslut av domstol medför att ett barn olovligt förs till ett annat land innebär det inte sällan att barnets och den kvarvarande förälderns hela liv slås i spillror, utan att det finns någon möjlighet att rätta till misstaget i efterhand.

Mot bakgrund av det ovan sagda är det tydligt att det också finns ett behov av att följa upp hur domstolarna uppfyller lagens krav på att riskbedömningar ska göras i samband med att beslut ska fattas om vårdnad och umgänge. Görs riskbedömningar i samtliga fall där lagen så kräver? Vilken kvalitet har riskbedömningarna? Hur vanligt förekommande är det att barn har kunnat föras bort som ett resultat av domstols beslut om vårdnad eller umgänge? Det är några av de frågor som behöver kartläggas.

Efter en sådan genomgång kan det finnas behov av att överväga om lagstiftningen angående krav på riskbedömningar vid handläggning av vårdnadsärenden behöver förtydligas och/eller skärpas.

Stockholm den 29 september 2011

Andreas Norlén (M)